

Міністерство освіти та науки України
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет

Т. В. СТЕПАНОВА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право

Одеса

2021

Рекомендовано до друку:
Вченою Радою економіко-правового факультету,
(протокол № 2 від «06» вересня 2021 р.)

Розробник:

Степанова Тетяна Валеріївна, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права та правосуддя

Рецензенти:

Труба Вячеслав Іванович – доктор юридичних наук, професор, ректор ОНУ
імені І.І. Мечникова.

Миколенко Олександр Іванович – доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного та господарського права.

Степанова Т.В.

Актуальні проблеми судового процесу України: методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право / Степанова Т. В. / Одеській національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. 76 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Система контролю знань	8
Тематичний план навчальної дисципліни.....	11
Зміст лекцій, плани семінарських і практичних занять, завдання для самостійної роботи здобувачів.....	12
Контрольні питання з навчальної дисципліни.....	61
Список рекомендованих джерел до вивчення навчальної дисципліни.....	64

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальні проблеми судового процесу України – фахова вибіркова навчальна дисципліна, яка акумулює дослідження наукових та науково-прикладних проблем процесуального права. Головною метою процесуального законодавства є розширення можливостей учасників процесу щодо врегулювання правового спору, що виник між ними. При цьому науковець повинен бачити проблему ширше, враховуючи історичні засади розвитку та сучасний стан вітчизняного судочинства, перспективи впровадження тієї чи іншої новели до процесуального законодавства тощо.

Необхідність вивчення актуальних проблем судового процесу України викликана тим, що незалежна українська держава за короткий час по суті завершила становлення судоустрою та визначилася з ланками розгляду окремих категорій спорів. Проте постійні судові реформи («великі» та «малі») призвели до розшатування судової гілки влади, відтоку досвічених суддівських кадрів, розмивання кадрів апарату судів. Тому аналіз ситуації в судах, проблемних аспектів теорії процесуального права та правозастосовних колізій і прогалин спонукають вчених розробляти та пропонувати нові шляхи вирішення проблем, що постали перед судовою системою на даний час.

Предметом вивчення дисципліни «Актуальні проблеми судового процесу України» є положення відповідно до структури курсу, що складається двох частин: загальної та особливої.

В загальній частині вивчаються: поняття, значення та складові судової доктрини, процесуально-правова політика та ідеологія; процесуальна культура; процесуальна форма та її дефекти; спеціалізація в судовій системі.

В особливій частині вивчаються конфліктологія та процесуальна ситуалогія; судова помилка та дефекти виконання судових актів в Україні; альтернативні способи вирішення спорів в Україні, а також проблеми та перспективи оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.

Метою навчальної дисципліни є підготовка до наукової діяльності висококваліфікованих правознавців. Вивчення даного спеціального курсу

спрямоване на поглиблене засвоєння та усвідомлення здобувачами наукового рівня сучасних теоретичних, законодавчих і практичних проблем, пов'язаних з застосуванням чинного процесуального законодавства та базових теоретичних й методологічних знань і умінь щодо організації та відправлення правосуддя в Україні.

Завданнями навчальної дисципліни є формування у аспірантів теоретичних знань, методичних вмінь та практичних навичок щодо застосування норм чинного процесуального законодавства України в процесі правозастосовної діяльності, опанування практичних вмінь та навичок щодо застосування теоретичних положень в ході організації та відправлення правосуддя в Україні.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми судового процесу України» є:

- ознайомлення студентів із дискусійними та проблемними аспектами науки процесуального права;
- засвоєння значення процесуального права у становленні національної системи права;
- сприяння розвитку у здобувачів самостійності мислення;
- засвоєння юридичної лексики і термінології;
- формування процесуально-правової культури;
- розуміння можливості впровадження досягнень процесуальної науки для руху вперед інших галузей права.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: судові та правоохоронні органи, кримінальне процесуальне право, цивільне процесуальне право, адміністративне процесуальне право, господарське процесуальне право, порівняльне процесуальне право.

Предмет навчальної дисципліни – актуальні питання судоустрою та судочинства в Україні.

Досконале вивчення дисципліни дозволить запобігти помилок при розробці та оцінці впровадження не тільки норм процесуального, але й матеріального права, успішно вирішувати завдання по зміцненню законності.

Оновлене процесуальне законодавство націлене на правове забезпечення захисту інтересів у суді та інших органах. Від успішної реалізації вимог цього законодавства буде залежати розвиток всієї системи економічних та соціальних відносин в країні.

З найбільш важливих тем курсу проводяться семінарські та практичні заняття. На них можуть використовуватись різні форми та методи контролю знань здобувачів: доповіді, експрес-опитування, доповнення відповіді, вільна дискусія, співбесіда, обговорення рефератних повідомлень, розв'язання казусів, виконання самостійних і контрольних робіт, індивідуальні завдання та інші. Рівень знань, підготовленості, ерудиції, активності здобувачів на семінарах оцінюється викладачем самостійно.

Завершується вивчення дисципліни «Актуальні проблеми судового процесу України» проведенням заліку. До заліку допускаються здобувачі, що відпрацювали всі пропущені заняття, виправили незадовільні оцінки, отримані на семінарських заняттях, набрали мінімальну кількість балів за результатами змістовних модулів.

Одним з обов'язкових елементів учбового плану для здобувачів є підготовка до практичних занять. Для цього здобувачам необхідно ознайомитися з рекомендованою учбовою, учбово-методичною літературою, нормативно-правовими актами з кожної теми. Виконання завдань по темам курсу є обов'язковою умовою підготовки до практичних занять. При підготовці до практичних занять необхідно:

- ознайомитись з питаннями теми;
- прочитати відповідні питання в підручнику або конспекті;
- ознайомитись з нормативними матеріалами;
- ознайомитись з літературними джерелами, які додаються в плані практичних занять;

- розв'язати завдання до теми.

Здобувачам необхідно постійно проводити моніторинг нових нормативно-правових актів, що приймаються Верховною Радою, Урядом, Президентом України, аналізувати судову практику Верховного Суду.

Вказані матеріали до семінарських та практичних занять з курсу «Актуальні проблеми судового процесу України» призначаються для здобувачів спеціальності 081 «Право».

Вимоги до знань і умінь:

а) **знати:** основні положення теорії процесуального права, чинне процесуальне законодавство, основні інститути права та законодавства і їх взаємодію із суміжними галузями; основні питання судоустрою та судочинства, а також сучасні концепції процесуального права; сучасні напрямки розвитку науки процесуального права.

б) **уміти:** аналізувати сучасний стан процесуального законодавства та практику його застосування; вільно орієнтуватися у напрямках сучасної судової доктрини та доктрини процесуального права; правильно тлумачити процесуальний закон з урахуванням волі законодавця, судової практики та результатів наукових досліджень; правильно визначати об'єкт і предмет наукового дослідження з урахуванням поставленої мети; застосовувати юридичну термінологію відповідно до її змісту.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС).

Форми контролю – поточний контроль, залік.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

При вивченні навчальної дисципліни «Актуальні проблеми судового процесу України» застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають читання лекції, опрацювання нормативних актів, роботу з навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації. Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль. Поточний контроль: усне, письмове опитування на лекційних, семінарських та практичних заняттях, оцінювання результатів вирішення завдань і практичних ситуацій (кейсів), бланкове тестування, підготовка та захист рефератів та доповідей. Періодичний контроль: виконання контрольних (інших письмових) робіт, проведення тестування та інших заходів за результатами вивчення певного змістового модулю. Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання знань здобувачів повинно сприяти реалізації низки завдань, зокрема:

- підвищення мотивації здобувачів до системного навчання впродовж семестру та навчального року, переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування системних, стійких знань, умінь та навичок;

- відкритість контролю, яка базується на ознайомленні здобувачів на початку вивчення дисципліни з переліком, формами та змістом контрольних завдань, критеріями та порядком їх оцінювання;

- подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується виконанням індивідуальних завдань із застосуванням модульної системи оцінювання, заліку;

- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей здобувачів, розвитку їх творчого мислення, та підвищення ефективності навчального процесу.

Ця дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі у першому семестрі складають залік. На залік виносяться вузлові питання, типові і комплексні завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань, а також креативного аналітичного підходу до вирішення питань наукового плану.

Оцінювання знань здобувачів здійснюється шляхом виконання завдань, які включають *поточний та підсумковий* контроль.

Результати контрольних завдань оцінюються за 100–бальною системою.

За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали.

Максимальна кількість балів, що може набрати здобувач у першому семестрі за один ЗМ дорівнює 30-ти балам. За два змістових модулі здобувач може одержати максимум 60 балів (по 30 балів за кожний ЗМ), які додаються до наступних максимально можливих 40 балів (до 20 балів за кожен вірну відповідь усного завдання), що одержуються ним під час підсумкового контролю (заліку).

Під час викладання матеріалу лекцій лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Максимальна оцінка, яку здобувач може отримати за ці опитування складає 20 балів, які є складовими поточного контролю.

Поточний контроль		Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
30	30	40	100

Орієнтовні форми контролю знань на семінарських заняттях та їх оцінка:

- доповідь (виступ на задану тему) – до 5 балів;
- доповнення доповіді – до 3 балів;

- експрес опитування – до 3 балів;
- самостійна робота – до 4 балів;
- домашня робота – до 4 балів;
- есе (короткі відповіді на запитання) – до 3 балів;
- тестування (з набору суджень вибрати вірні) – до 3 балів;
- реферат (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом літератури та висновками) – до 5 балів;
- участь в дискусії – до 2 балів;
- підсумкова контрольна робота – до 5 балів.

У випадку відсутності здобувача на лекції або семінарському занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати пропущене заняття шляхом написання реферату на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості лекцій та семінарських занять). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. За 10 днів до початку екзаменаційної зимньої сесії викладач припиняє приймати відпрацювання.

Таким чином, за цю дисципліну здобувачем може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліковій книжці.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
85-89	B	
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Актуальні проблеми судового процесу України»

Назви тем	Кількість годин				
	Денна (вечірня) форма				
	Усього	у тому числі			
л		п/с	лаб	ср	
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальна частина.					
Тема 1. Судова доктрина.	12	2	2	-	8
Тема 2. Процесуально-правова політика та ідеологія. Процесуальна культура.	12	2	2	-	8
Тема 3. Процесуальна форма та її дефекти.	12	2	2	-	8
Тема 4. Спеціалізація в судовій системі.	10	2	2	-	6
Разом за змістовим модулем 1	46	8	8	-	30
Змістовий модуль 2. Особлива частина.					
Тема 5. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія.	10	2	2	-	6
Тема 6. Альтернативні способи вирішення спорів в Україні.	11	2	1	-	8
Тема 7. Судова помилка та дефекти виконання судових актів в Україні.	11	2	1	-	8
Тема 8. Проблеми та перспективи оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.	12	2	2	-	8
Разом за змістовим модулем 2	44	8	6	-	30
Усього годин	90	16	14	-	60

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина

Тема 1. Судова доктрина.

Лекція

Поняття, сутність та значення судової доктрини. Складові судової доктрини. Формування (різні підходи до формування) та ступінь розробленості судової доктрини України.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Місце і значення судової системи України.
2. Проблема підвищення довіри до суддів та судової системи загалом.
3. Поняття, сутність та значення судової доктрини.
4. Складові судової доктрини.
5. Підходи до формування судової доктрини в різних державах.
6. Ступінь розробленості судової доктрини України.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Підходи до формування судової доктрини в країнах континентального права.
2. Підходи до формування судової доктрини в країнах англосаксонської системи права.
3. Концепція та доктрина – тотожні поняття?

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Необхідність проведення судово-правової реформи було усвідомлено ще на зорі здобуття Україною незалежності. У 1992 р. Верховна Рада України схвалила Концепцію судово-правової реформи, однак реалізувати її

повною мірою не вдалося. Після цього судова система України та порядок здійснення судочинства декілька разів було суттєво реформовано, однак і на даний час актуальною залишається питання вироблення шляхів реформування і оптимізації судової системи. Проблемою вказаного постійного експерименту в сфері правосуддя бачиться у відсутності судової доктрини.

Доктрина – це зумовлена духовним і інтелектуальним розвитком, станом моральності та політико-правовою культурою суспільства цілісна і гармонічна система принципів, поглядів, уявлень, ідей, концепцій і модельних норм щодо права і його розвитку, які виступають теоретичним стрижнем та концептуальною основою державотворчої, правотворчої, правозастосовної та право тлумачної діяльності.

Питання, пов'язані з віднесенням доктрини до джерел права, дедалі більше привертають увагу науковців та практиків. Останнім часом особливий інтерес викликають проблеми судової доктрини та її місця у правозастосовній діяльності, що зумовлено, зокрема, мінливістю процесуального законодавства та зміною ролі судової доктрини при застосуванні правових норм. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених різним аспектам правової доктрини, необхідно констатувати, що це питання залишається маловивченим.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародні стандарти судочинства. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
3. Бангалорські принципи поведінки суддів. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
4. Коментарій к Бангалорским принципам поведения судей. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/kommentarij-k-bangalorskim-princ-f27fba1cc3.pdf>.

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
6. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст.132. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
7. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
8. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
11. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
12. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
13. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
15. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.

16.Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.

17.Рішення Конституційного суду України від 22.04.2008 р. № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-08>.

18.Рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.

19.Рішення Конституційного суду України від 12.06.2013 р. № № 4-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (про вимоги до суддів). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-13>.

20.Рішення Конституційного суду України від 11.07.2013 р. № 6-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (справа про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-13>.

21.Рішення ЄСПЛ від 09.04.2018 р. у справі «Ревтюк проти Росії» (скарга №31796/10). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-179877"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

22.Bulves AD v Bulgaria App no 3991/03 (ECtHR, 22 January 2009).

23.Постанова Верховного Суду України від 11.11.2015 у справі № 826/15842/14. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55253181>.

24.Постанова Верховного Суду України від 12.01.2016 у справі № 826/20548/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55903403>.

25.Постанова Верховного Суду України від 02.12.2015 у справі № 21-3517a15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54688828>.

26.Постанова Верховного Суду України від 20.01.2016 у справі № 826/16932/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55476509>.

27.Постанова Верховного Суду України від 25.06.2017 у справі № 826/18700/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68167186>.

28.Ухвала Вищого адміністративного суду України від 04.02.2016 у справі № К/800/44985/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55661009>.

Спеціальна література

1. Tiller Emerson H., Cross Frank B. What is Legal Doctrine? *Northwestern University Law*. 2006. Review 517.
2. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенка, М. М. Гнатівського. К.: «РУМЕС», 2017. 592с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Tekst-monohrafiji-perehidne-pravosuddya.pdf>
3. Башук С. Г. Правова активність: поняття, структура та види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7757/1/Bashuk_2014.pdf
4. Бірюков Р.М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації). : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 20 с. 2011. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1775>
5. Блажівська Н.Є. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. Том 29 (68). №2. С. 131-136. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/25.pdf.
6. Бондаренко Б. Д. Закономірності як предмет загальної теорії права : монографія ; Наук. ред. і передм. С. В. Бобровник. Київ : Дакор, 2020. 265с.
7. Васильєв С. Правова доктрина – джерело процесуального права. *Актуальні питання інноваційного розвитку*. 2012. №2. С. 70.

8. Гетманцев Д., Блажівська Н. Судові доктрини, що потребують перегляду з адміністративно-процесуального погляду. *Право України*. 2018. №2. С. 84-101. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/ pravoukr/pravo_2018_2/ pravo_2018_2_s6/.
9. Гетьман І. В. Концепція правового спілкування: зміст, витoki, перспективи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. В. Гетьман ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Акад. прав. наук. України. Харків, 2006. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15644/1/Getman_2006.pdf
10. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм / Редкол.: П.М. Рабінович (голов. ред.) та ін. *Серія І. Дослідження та реферати*. Вип. 27. Львів: СПОЛОМ, 2013. 252 с.
11. Дружиніна-Сендецька Т. В. Тлумачення у праві: особливості герменевтичного підходу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НДІ держ. буд-во. та місц. самоврядування. Харків, 2015. 19 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7145/1/Sendetsky_2015.pdf
12. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. №2. С. 52.
13. Качанов Є. О. Судові гарантії прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16539/1/Kachanov_2019.pdf
14. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук, праць*. Вип. 474: Правознавство. Чернівці, 2008. С. 46-51.
15. Левада О. В. Пільги й обмеження в праві: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16543/1/Levada_2019.pdf

- 16.Мандрікова К. О. Розумність у правовому регулюванні: вимоги до нормотворчості та правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7143/1/Mandrikova_2015.pdf
- 17.Москвич Л. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3. С. 9-25.
- 18.Нельсон Э. Уильям. Четырнадцатая поправка: от политических принципов судебной доктрины. Harvard University Press, 1995.
- 19.Омельяненко Г. Нова Конституція України і питання судової влади та судочинства. *Право України*. 1996. № 10. С. 12.
- 20.Палешник С. І. Тлумачення в судовій практиці: поняття, особливості, види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10868/1/Paleshnyk_S_I_2016.pdf
- 21.Попов О. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Проблеми законності*. 2016. №132. С. 83.
- 22.Попов Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як переконливий прецедент: досвід Англії та України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. №41. С 50, 51.
- 23.Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Адвокат-Консалтинг*. URL: <http://advocat-cons.info/index.php?newsid=14733#.XJebRqfVKij>.
- 24.Ромашов Р. А. Метод цикличности как инструмент сравнительно-антропологического анализа государства. *Порівняльне правознавство: Зб. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін, за участі О.В. Ткаченка, К. О. Черниченка*. К.: Логос, 2009. С.51-57.

- 25.Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
- 26.Солдатенко С. В. Правовий інтерес: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Запорізь. нац. ун-т. Запоріжжя, 2014. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6485/1/Soldatenko_2014.pdf
- 27.Старикова С. І. Місце правової доктрини у структурі правосвідомості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №1. С.59-64. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/14.pdf>
- 28.Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали наукової конференції*. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
- 29.Теория юридического процесса / под ред В.М.Горшенева. Харьков, 1985.
- 30.Тертишник В. Доктрина та проблеми і ризики конституційної і судово-правової реформи в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. №4. С. 147.
- 31.Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
- 32.Циганюк Ю.В. Доктрина «плодів отруйного дерева» у кримінальному процесуальному законодавстві України. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 2. С. 54-67. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2019_tsyganuk.pdf
- 33.Шемшученко Ю.С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. *Вісник НАН України*. 2017. №2.

C.37-40. URL: [http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn% 202017/2/Visn_2-2017%2B8_Shemshuchenko.pdf](http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn%202017/2/Visn_2-2017%2B8_Shemshuchenko.pdf).

Тема 2. Процесуально-правова політика та ідеологія. Процесуальна культура.

Лекція

Поняття та значення процесуально-правової політики та ідеології в державі. Розуміння значущості приділення уваги формуванню процесуально-правової політики та ідеології в країні. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології. Процесуальна культура та правосвідомість учасника процесу.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Процесуально-правова політика: поняття, значення.
2. Процесуально-правова ідеологія: поняття, значення.
3. Процесуальна культура та її співвідношення з правовою культурою та культурою взагалі.
4. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології.
5. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Процесуально-правова політика та ідеологія: розмежування понять.
2. Складові процесуальної культури.
3. Формування процесуальної культури в колективі.
4. Підвищення довіри до суду та суддів як складова процесуально-правової політики та ідеології.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Процесуальна політика. Політику можна розглядати як підсистему суспільства, що пов'язана з функціями здійснення влади та прийняття зобов'язуючих рішень. Реалізація цих функцій припускає дії інститутів, насамперед держави та партій. Таке визначення політики пов'язано зі структурно функціональним підходом. Політику можна розглядати як діяльність, що пов'язана з реалізацією визначених потреб, в цілому, політика як будь-яка інша діяльність пов'язана з реалізацією індивідуальних замислів. Це проявляється у взаємодії індивідів, в їх мисленні, мовленні, безпосередньо спостерігається у поведінці.

Процесуальна ідеологія. Ідеологія може бути витлумачена як сукупність основних ідей і положень, які втілюють цінності, інтереси, принципи певного суспільства, групи людей, наукового напрямку тощо. «Ціна» ідеологій, передусім, панівних, домінуючих у тому чи іншому суспільстві є різною, виходячи, насамперед, з оцінки результатів їхнього впливу на життєдіяльність соціуму, його менталітет, перспективи соціальних змін тощо. Однак за будь-яких соціальних умов ідеології з огляду на їх призначення, місце, роль, функції не можуть претендувати на статус науки. Адже в такому разі вони перестануть бути ідеологіями. Звідси логічно стверджувати про невідповідність, неминучий розрив між ідеями та положеннями, що представлені в ідеологіях, та соціальною практикою, хоча ступінь цієї нетотожності в різних типах ідеології є різною.

Процесуальна культура. Правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності. Поряд з правовою культурою суспільства існує і правова культура особистості, що складається із знання і розуміння права, здатності особи тлумачити зміст норм права, визначати мету прийняття певного нормативно-правового акта, сферу його дії. Представляється обґрунтованим виділення правосвідомості в матеріальному (матеріально-правовому) та процесуальному аспектах. Але становлення

правової культури особистості прямо залежить від правової культури суспільства. Особливістю процесуальної культури є те, що правовий нігілізм не властивий учасникам судового процесу.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародні стандарти судочинства. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
3. Бангалорські принципи поведінки суддів. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
4. Коментарій к Бангалорским принципам поведения судей. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/kommentarij-k-bangalorskim-princ-f27fba1cc3.pdf>.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
6. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
9. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
10. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
12. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 17. – Ст.158. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
14. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.
15. Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.
16. Рішення Конституційного суду України від 12.06.2013 р. № № 4-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (про вимоги до суддів). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-13>.
17. Рішення ЄСПЛ від 09.04.2018 р. у справі «Ревтюк проти Росії» (скарга №31796/10). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-179877"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

Спеціальна література

1. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія. К.: Реферат, 2011. 303 с. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/%d0%91%d1%96%d0%b3%d1%83%d0%bd-%d0%92.-%d0%a4%d1%96%d0%bb%d0%be%d1%81%d0%be%d1%84%d1%96%d1%8f-%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d1%83%d0%b4%d0%b4%d1%8f.pdf>

2. Гентош Р.Є. Диспозитивність – міжгалузевий принцип процесуального права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 52. Т. 1. С. 13-16. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.52/part_1/4.pdf.
3. Гоша І.О. Право на захист в умовах реформування господарського судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 1. С. 124-126. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_1/31.pdf.
4. Гуйван П. Д. Питання правового відмежування дифамації від допустимої критики в мас-медіа. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №2. С.60-65. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/12.pdf>
5. Іванюта Н. Місце процесуальної культури у здійсненні судової реформи в Україні. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 1. С. 283-288. URL: <http://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/24>.
6. Косткіна Ю.О. До питання визначення Вищої ради правосуддя як квазісудового органу. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 1. С.144-151. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2019_kostkina.pdf
7. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К. , 2003. 221 с.
8. Пабат О.В. Адміністративно-процесуальні гарантії прав та свобод громадян: Автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків , 2008 . 20 с.
9. Погребняк С. П. Тест на пропорційність. URL: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-12-38-39/102-test-na-proporcijnist.html>.
10. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє:*

- Матеріали наукової конференції. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
11. Степанова Т.В. Правова культура учасників господарського процесу. *Правова держава*. 2014. №17. С.50-54. URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6363/1/50-54.pdf>.
12. Степанова Т. В. Щодо формування вітчизняної процесуально-правової політики. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л.Г. Бзова (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нау.ун-т, 2020. С.301-303.
13. Степанова Т.В. Співвідношення принципів (основних засад) судочинства з принципами розгляду справи у першій інстанції. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: АО «БАХВА», 2007. Том 10 (випуск 14), Ч. I. С. 95-100.
14. Турлова Ю. А. Принцип гласності в оновленому процесуальному законодавстві України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 195-198. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2018/47.pdf.
15. Холоденко Н.О. Теоретичні основи наукового забезпечення судової діяльності. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 130-137. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_KHOLODENKO.pdf
16. Шутенко О. В. Принцип балансу в цивільних процесуальних правовідносинах. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_4.

Тема 3. Процесуальна форма та її дефекти.

Лекція

Поняття процесуальної форми. Значення процесуальної форми. Характеристики процесуальної форми. Вимоги до процесуальної форми. Структура процесуальної форми. Принципи процесуальної форми. Ефективність процесуальної форми.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття та значення процесуальної форми.
2. Характеристики процесуальної форми.
3. Вимоги до процесуальної форми.
4. Структура процесуальної форми.
5. Принципи процесуальної форми.
6. Ефективність процесуальної форми: проблеми та перспективи.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Процесуальна форма як центральна проблема судочинства.
2. Порівняльно-правовий та доктринальний аналіз окремих процесуальних форм.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Процесуальна форма – послідовний, визначений нормами процесуального права порядок розгляду та вирішення справи, що включає певну систему гарантій.

Для процесуальної форми характерні наступні риси: (1) законодавча врегульованість; (2) конституційні гарантії (незалежність суду і підпорядкування його тільки закону; гласність; національна мова судочинства); (3) детальна розробка всієї процедури розгляду справи в суді; (4) універсальність процесуальної форми вирішення справи в суді (у всіх видах судочинства, на всіх стадіях процесу); (5) імперативність процесуальної форми; (6) її правила забезпечені юридичними санкціями.

Принципами процесуальної форми можна визнати: (1) оптимальність співвідношення прав і обов'язків у процесі; (2) тотожність; (3) безперервність

процесуальної діяльності; (4) усність і документованість процесуальних актів; (5) здійснення судового контролю та самоконтролю.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
3. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст.132. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.

Спеціальна література

1. Вапнярчук В.В. Істотність порушень кримінальної процесуальної форми як умова визначення доказів недопустимими. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 8-16. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_VAPNYARCHUK.pdf
2. Таликін Є.А. Теоретико-правові проблеми господарської процесуальної форми: монографія. Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2013. 420 с.

3. Тимченко Г.П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2002.

Тема 4. Спеціалізація в судовій системі.

Лекція

Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі. Види спеціалізацій в світі та в Україні. Спеціалізація всередині судів. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі.
2. Види спеціалізацій в світі та в Україні.
3. Спеціалізація всередині судів.
4. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів.
5. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Наявність спеціалізації в судовій системі: pro et contra.
2. Спеціалізація податкових спорів.
3. Спеціалізація спорів про банкрутство.
4. Спеціалізація мирових судів (за аналізом проєктів).
5. Класифікації юрисдикції.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Спеціалізація судів. У більшості країн світу спеціалізація суддів є нормою, а створення спеціалізованих судів – викликом часу. Утім, дотепер дискусійним видається питання, чи ліпше сфокусуватися на поглибленні

спеціалізації окремих суддів у межах вже функціонуючої системи судової влади, чи створити єдину систему загальних судів зі спеціалізацією всередині таких судів.

Система судів України. В Україні на підставі Конституції, процесуальних кодексів та законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про забезпечення права на справедливий суд» сформована складна судова система.

Юрисдикція судів (підвідомчість спорів). Компетенція судів. Підвідомчість – означає, які справи віднесено до відання певного відомства. Значення поняття «компетенція» значно ширше. Зокрема, підвідомчість судів означає їх компетенцію тільки в частині того, які спори належать до їх відання.

Поняття та класифікація юрисдикції (підсудності спорів). Підсудність – це вибір суду серед судів однієї спеціалізації. Процесуальні кодекси встановлюють такі різновиди юрисдикції (підсудності): інстанційну, територіальну, родову, виключну та ін.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
2. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст.132. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів: Затв. Наказом Державної судової адміністрації України 28.09.2012 № 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0115750-12>.
8. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі №911/1431/18 (провадження №12-228гс18) від 20.11.2018р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78297801>.
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 905/2087/17 від 31.10.2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77801410>.

Спеціальна література

1. Берназюк Я.О. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 170-173. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.49/part_2/42.pdf.
2. Бородін М.М., Ситнік О.М. Узагальнення судової практики з питань визначення критеріїв відмежування цивільних, адміністративних та господарських справ. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2007. № 4-5 (5-6). С. 52–74.
3. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010.

4. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.
5. Петренко Н. О. Підсудність справ господарським судам України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Донецький національний університет імені Василя Стуса МОН України. Вінниця, 2017. 21 с. URL: <http://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/79>.
6. Петренко Н.О. Види підсудності в господарському процесі. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2016. № 2. Ч. 2. С.119-122. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_2/26.pdf.
7. Петренко Н.О. Підсудність справ господарським судам України : монографія. Херсон : Грінь Д.С., 2017. 230 с. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/ourbooks/377-podsudnost-del-khozyajstvennym-sudam-ukrainy-monografiya-2017>.
8. Петренко Н.О. Щодо використання термінів «підвідомчість», «компетенція», «юрисдикція», та «підсудність спорів» у господарському процесуальному законодавстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5. С.70-72. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/38-petrenko-n-o/352-petrenkoarticle1>.
9. Побудова судів за принципом спеціалізації є найбільш прогресивною формою організації судової системи. *Судебно-юридическая газета*. 23 ноября 2020 г. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/185882-pobudova-sudiv-za-printsipom-spetsializatsiyi-ye-naybilsh-progresivnoyu-formoyu-organizatsiyi-sudovoyi-sistemi-golova-kgs-vs>
- 10.Притика Д. Вищі спеціалізовані суди як конституційна гарантія демократизації судової влади. *Право України*. 1999. № 12. С. 11-14.

- 11.Притика Д.М. Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх удосконалення. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 328 с.
- 12.Смітюх А.В. Корпоративні спори як складова підвідомчості спеціалізованих господарських судів. *Вызов времени – совершенствование хозяйственной юрисдикции. Специализация рассмотрения дел – залог качества судопроизводства*: Науч.-практ. конференция, проведенная Одесским апелляционным хозяйственным судом 24 мая 2016 г. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/19-smityukh-a-v/350-smityukharticle19>.
- 13.Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
- 14.Степанова Т.В. Админсуды – шаг вперед, два назад? *Юридическая практика*. 2007. № 506 (36). С. 1, 15.
- 15.Степанова Т.В. Поняття, види та правила визначення підсудності господарських справ. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: АО «БАХВА», 2008. Том 11 (выпуск 22, часть 2). С. 97-101. <http://dSPACE.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5123/1/97-101.pdf>
- 16.Тимченко П.М. Проблемы судебной подведомственности: Учеб. пособие. Харьков: Национальная юридическая академия Украины, 2000. 37 с.
- 17.Уркевич В. Ю. Новели процесуального законодавства щодо визначення юрисдикційності спорів Великою Палатою Верховного Суду. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 62-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_11.

18. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
19. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ 1

1. Місце і значення судової системи України.
2. Проблема підвищення довіри до суддів та судової системи загалом.
3. Поняття, сутність та значення судової доктрини.
4. Складові судової доктрини.
5. Підходи до формування судової доктрини в різних державах.
6. Ступінь розробленості судової доктрини України.
7. Підходи до формування судової доктрини в країнах континентального права.
8. Підходи до формування судової доктрини в країнах англосаксонської системи права.
9. Концепція та доктрина – тотожні поняття?
10. Процесуально-правова політика: поняття, значення.
11. Процесуально-правова ідеологія: поняття, значення.
12. Процесуальна культура та її співвідношення з правовою культурою та культурою взагалі.
13. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології.
14. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні.
15. Процесуально-правова політика та ідеологія: розмежування понять.
16. Складові процесуальної культури.
17. Формування процесуальної культури в колективі.
18. Підвищення довіри до суду та суддів як складова процесуально-правової політики та ідеології.

19. Поняття та значення процесуальної форми.
20. Характеристики процесуальної форми.
21. Вимоги до процесуальної форми.
22. Структура процесуальної форми.
23. Принципи процесуальної форми.
24. Ефективність процесуальної форми: проблеми та перспективи.
25. Процесуальна форма як центральна проблема судочинства.
26. Порівняльно-правовий та доктринальний аналіз окремих процесуальних форм.
27. Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі.
28. Види спеціалізацій в світі та в Україні.
29. Спеціалізація всередині судів.
30. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів.
31. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.
32. Наявність спеціалізації в судовій системі: pro et contra.
33. Спеціалізація податкових спорів.
34. Спеціалізація спорів про банкрутство.
35. Спеціалізація мирових судів (за аналізом проєктів).
36. Класифікації юрисдикції.

Змістовий модуль 2. Особлива частина

Тема 5. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія.

Лекція

Поняття конфлікту. Класифікації, структура, функції конфлікту. Причини виникнення конфліктів. Стратегії поведінки в конфлікті. Безпека в суді (при отриманні погрозливих листів та повідомлень, при озброєному нападі, масових заворушеннях, захопленні заручників тощо). Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: розмежування понять.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття конфлікту. Поняття правового спору. Спільне та відмінності.
2. Конфліктологія як наука.
3. Види та структура конфлікту.
4. Функції конфлікту.
5. Причини виникнення конфліктів.
6. Класифікації конфліктів.
7. Стратегії поведінки в конфлікті.
8. Безпека в суді: основні правила поведінки.
9. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: спільне та особливості.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи.
2. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи та суддею.
3. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи і допоміжними учасниками процесу.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Конфліктологія. Предметом конфліктології є ідеальна модель конфліктної взаємодії, теорія, основою якої виступає понятійний апарат з його центральною ланкою – катюгорією конфлікту. Об'єктом конфліктології є саме соціальне життя, вся нескінченна розмаїтість реальних конфліктів, якими наповнене минуле і сучасне суспільне життя. Як самостійна наука конфліктологія існує недавно. Однак незважаючи на це можна вже виділити ряд проблем і питань, що вже увійшли в неї як парадигма сучасної

конфліктології: сутність соціального конфлікту; типологія і класифікація конфліктів; еволюція конфліктів; генезис конфліктів; структура конфлікту; функції конфліктів; інформація в конфлікті; динаміка конфлікту; діагностика конфлікту; завершення конфлікту; керування конфліктом; механізми і способи вирішення конфлікту (розв'язання і попередження конфліктів).

Процесуальна ситуалогія. Вказаний напрям є новим. Під процесуальною ситуалогією слід розуміти науку про організацію здійснення взаємодії між учасниками процесу при виникненні пених ситуацій процесуального характеру в ході розгляду судової справи. На відміну від конфліктології, яка аналізує лише конфліктні ситуації на різних їх стадіях, процесуальна ситуалогія досліджує і позитивну поведінку, можливості та наслідки.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Аксініна І. В. Конфлікти та шляхи їх розв'язання. Форум педагогічних ідей «УРОК». 15 січня 2016. С. 1-4. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/49427/
2. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.208 – 212.
3. Бобровник С.В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : монографія. Київ : Юридична думка, 2011. 383 с.
4. Бурова Л. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності. *European political and law discourse*. 2016. Volume 3 Issue 2. С. 238-242.
5. Герасіна Л. М., Панов М. І. Проблеми правої конфліктології: феноменологічний, гносеологічний та праксеологічний аналіз: монографія. Харків: Право, 2004. 112 с.
6. Гуйван П. Д. Питання правового відмежування дифамації від допустимої критики в мас-медіа. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №2. С.60-65. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/12.pdf>

7. Жорнокуй Ю. Поняття та правова природа категорії «корпоративний конфлікт» у структурі приватноправових відносин. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №6. С.13-16.
8. Іванов В.М., Іванова О.В. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2004. 224 с.
9. Ільницький О. Загальнометодологічні положення до визначення поняття «правовий спір». *Підприємництво господарство і право*. 2008. №3. С.27-30.
10. Копайгора І. Функції та структура соціального конфлікту. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №8. С.120-122.
11. Легких К. В. Роль емпатії у професійній діяльності суддів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 44. С. 164-167. <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/36.pdf>
12. Медісон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39-44.
13. Озерський І. Конфлікти в управлінській сфері органів прокуратури: соціально-психологічний аналіз. *Підприємництво господарство і право*. 2009. №4. С.166-169.
14. Степанова Т.В. Хозяйственная процессуальная ситуалогия – наука об организации взаимодействия между участниками хозяйственного процесса. *Legea si Viata*. 2016. № 11/2. С.107-111. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/11-2/29.pdf>

Тема 6. Альтернативні способи вирішення спорів в Україні.

Лекція

Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів, їх види та законодавче регулювання. Особливості застосування окремих видів (форм) альтернативних способів вирішення спорів.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів.
2. Види та особливості застосування окремих альтернативних способів для вирішення спорів.
3. Медіація як різновид альтернативних способів вирішення спорів.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Відновне правосуддя та перспективи його впровадження.
2. Трансформація ролі третейських судів і арбітражів в Україні на сучасному етапі.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Альтернативне врегулювання спорів – це група процесів, за допомогою яких вирішуються спори і конфлікти без звернення до формальної системи судочинства. Основні види АВС: переговори, мирова угода, посередництво, арбітраж, третейський суд, міні-суд та медіація.

Они успішно використовуються в зарубіжних державах, демонструють значні результати під час розв'язання правових спорів та допомагають розвантажити національні суди. Для ефективного використання АВС в Україні необхідно не лише формально запровадити такі способи на законодавчому рівні, а й розуміти їх зміст та сутність. У зв'язку із цим актуальним видається дослідження кожного елемента АВС.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти та судова практика

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
5. Про медіацію: Проект Закону № 3504 від 19.05.2020 р. // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
6. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-ХІІ // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>
8. Про медіацію: Проект Закону № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
9. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059, <http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
10. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 05.10.1961 р. (Україна приєдналася в 2002 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
11. Європейська конвенція про зовнішньоторговий арбітраж 1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
12. Про надання повноважень на проставлення апостиля, передбаченого Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 61. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2003-п>.

- 13.Рішення Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. № 1-рп/2008 (справа про завдання третейського суду). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>.
- 14.Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. по справі № 1-2/2002 (справа про досудове врегулювання спорів). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
- 15.Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті: Постанова Кабінету Міністрів України і Національного Банку України від 21.06.1995 р. № 444. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/444-95-п/page>.
- 16.Практика застосування судами Закону України «Про третейські суди»: Узагальнення Верховного Суду України судової практики від 11.02.2009 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n_005700-09.
- 17.Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції: Постанова Пленуму ВГСУ от від 26.12.2011 р. № 18. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
- 18.Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28.08.2018 р. у справі № 906/493/16 (провадження № 12-142гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977571>.
- 19.Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 05.02.2019 р. у справі № 913/783/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79687655>.
- 20.Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15.01.2019 р. у справі № 910/17566/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79250052>.
- 21.Ухвала Північного апеляційного господарського суду від 27.04.2020 р. у справі №873/36/20.

Спеціальна література

1. Авсієвич А.В. Застосування міжнародного комерційного арбітражу в умовах реформування процесуального законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 79-81. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/19.pdf .
2. Балюк І.А. Досудове врегулювання господарського спору: обов'язок чи право. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. №2 (16). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13730/1/16.pdf>.
3. Бичок Т.П., Дяченко С.В. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 86-88. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/21.pdf.
4. Варакіна О., Хітрих М. Арбітражна інституція: за якими критеріями обирати? *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/arbitrazhna-instituciya-za-yakimi-kriteriyami-obirati.html>.
5. Войтович С. Арбітражні перипетії. *Юридична газета*. 2020. №3 (709). 14 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/arbitrazhni-peripetiyi-.html>.
6. Волков О. Санкції арбітражу – (не) проблема. *Юридична газета*. 2020. №11 (717). 10 червня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/sankciyi-arbitrazhu--ne-problema.html>.
7. Володина Ю. Международный арбитраж: взгляд изнутри. *Юридическая практика*. № 34 (244), от 20 августа 2002 г. С. 7.
8. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Особливості притягнення до відповідальності арбітрів міжнародного комерційного арбітражу. *Юридична Україна*. 2020. №1. С.32-39.
9. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу : монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. К: 2020. 170

- с.
10. Воробель У. Договір про передачу спору на вирішення до третейського суду як підстава залишення заяви без розгляду. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 5. С. 57-61.
 11. Гаркуша Л. Отмена решения арбитражного суда по внешнеэкономическим спорам. *Бизнес*. № 26 (389), 26 июня 2000 г. С. 86-89.
 12. Головачов Я. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?». *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 13 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporiv-za-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html>.
 13. Голубєва Н. Ю. Розмежування ODR та онлайн-судів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.)*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 533-535. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
 14. Гонтар О. Забезпечувальні заходи в міжнародному арбітражі: зміни на часі. *Юридична газета*. 2020. №10 (716). 29 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/zabezpechualni-zahodi-v-mizhnarodnomu-arbitrazhi-zmini-nachasi.html>.
 15. Господарське процесуальне право: Підручник / О.П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін.; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. Х.: Одіссей, 2011. 400 с.
 16. Гринчак І.В. Порівняльний аналіз моделей третейського правосуддя у міжнародному публічному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С.233-237. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2018/52.pdf.

- 17.Гринчак І.В. Порівняльний аналіз моделей третейського правосуддя у міжнародному публічному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С.233-237. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2018/52.pdf.
- 18.Захарченко Т. Арбітражні процедури: що нового? *Юридична газета*. 2020. №10 (716). 29 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/arbitrazhni-proceduri-shcho-novogo.html>.
- 19.Коваленко І. Поняття та види арбітрабільності в теорії міжнародного комерційного арбітражу. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С.29-33.
- 20.Котвяковський Ю.О. Деякі проблемні питання щодо примусового виконання рішень третейських судів. *Приватне та публічне право*. 2017. №1. С.24-27.
- 21.Луговський О., Жовтяк Л. Визнання рішень іноземних судів в Україні. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/viznannya-rishen-inozemnih-sudiv-v-ukrayini.html>.
- 22.Матвійчук В.К., Хар І.О. Міжнародний комерційний арбітраж: Практикум у 7 книгах. Книга 1: Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу. Арбітраж як спосіб вирішення спорів по зовнішньоторговельним контрактам. Поняття третейського порядку вирішення спорів. Історія розвитку міжнародного комерційного арбітражу як способу вирішення спорів: Навч. посібник. К.: КНТ, 2007.
- 23.Международный коммерческий арбитраж в Украине: законодательство и практика / Под ред. И.Г. Побирченко. К.: Издательский дом «Ин Юре». 973 с.
- 24.Миргородський Д. Актуальні проблеми доарбітражного врегулювання господарських спорів. *Право України*. 1998. № 3. Ст. 20-22.

25. Мілаш В.С. Захисні застереження у зовнішньоекономічному договорі : монографія. Полтава, 2004. 180 с.
26. Поліщук А., Киливник К. Іноземне арбітражне рішення, що суперечить публічному порядку. *Юридична газета*. 2020. 14 травня 2020, р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/inozemne-arbitrazhne-rishennya-shcho-superechit-publichnomu-poryadku.html>.
27. Поляков Б. Феміда з чорного входу, або «Третейський кінь» для цивільного та господарського судочинства. *Закон і Бізнес*. 2020. №31 (1485). 01.08-07.08.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/143841-treteyskiy_kin_dlya_civilnogo_ta_gospodarskogo_sudochinstva_.html.
28. Притика Ю.Д. Арбітрабельність корпоративних спорів: національні реалії та зарубіжний досвід. *Корпоративне право України та країн ЄС: новели законодавства: Міжнародна науково-практична конференція*. 2018. С. 119-122.
29. Притика Ю.Д. Закон України «Про третейські суди»: Науково-практичний коментар. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 200 с.
30. Прусенко Г.Є. Забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі: Монографія. К.: Алерта, 2017. 194 с.
31. Прусенко Г.Є. Правовые проблемы обеспечения иска в международном коммерческом арбитраже. *Legea si Viata*. 2015. №5. С. 79-82. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2015/5-2/20.pdf>.
32. Радковська І. Панацея чи плацебо? Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року. *Юридична газета*. 2020. №11 (717). 12 червня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/panaceya-chi-placebo-konvenciya-pro-viznannya-ta-vikonannya-inozemnih-sudovih-rishen-u-civilnih-abo-.html>.
33. Рященко М. Чи маю я право на помилку? Рекомендації щодо складання арбітражного застереження. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12

- травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/chi-mayu-ya-pravo-na-pomilku.html>.
34. Селівон М. Як пандемія вплине на міжнародний арбітраж? *Юридична газета*. 2020. №8 (714). 28 квітня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/yak-pandemiya-vpline-na-mizhnarodniy-arbitrazh.html>.
35. Слипачук Т. Да здравствует балтийский арбитраж... *Юридическая практика*. № 26 (392), от 28 июня 2005 г. С. 15-16.
36. Степанова Т.В. Про деякі прогалини порядку досудового врегулювання господарських спорів. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. № 1. С. 195-197.
37. Степанова Т.В. Хозяйственное процессуальное право в схемах: Учеб. пособие. Одесса: «Феникс», 2016. 210 с. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/ourbooks/342-schemesprocess-2>.
38. Яценко С. Інститут врегулювання спору за участю судді: правова характеристика та вплив на господарський порядок. *Право України*. 2017. №9. С. 213-219.

Тема 7. Судова помилка та дефекти виконання судових актів в Україні.

Лекція

Поняття та класифікація судових помилок. Шляхи вдосконалення системи мінімізації та усунення судових помилок. Дефекти виконання судових актів в Україні.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття та зміст судової помилки.
2. Повна та неповна апеляція як шляхи усунення судових помилок.
3. Моделі касаційного перегляду судових актів як шляхи усунення судових помилок.

4. Реформа моделі переглядів судових актів за нововиявленими та виключними обставинами в Україні.

5. Державні v. приватні виконавці: дефекти реалізації стадії виконання.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Системність і послідовність при усуненні судових помилок.
2. Право пропуску інстанцій: pro et contra.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Судова помилка розглядається як дефектний юридичний факт – процесуальна дія, яка порушує правові норми. Під помилкою розуміється неправильне знання про фактичні обставини, правову норму, а також права та обов'язки суду на здійснення процесуальної дії, результатом чого виступає незаконна процесуальна дія. Помилки у судовій діяльності зумовлені як існуючими складнощами з'ясування дійсних взаємовідносин осіб, які беруть участь у справі, так і складністю правозастосування.

У сучасних реаліях необхідно констатувати наявність *дефектів* у системі судочинства та судоустрою, природою яких є певні фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Виконання рішення, ухвали, постанови, наказу. Європейський Суд з прав людини дійшов до висновку, що виконавче провадження не може бути відокремлено від судового провадження (справа «Сіка проти Словачії» (Sika v. Slovakia), №2132/02, пп. 23-26, від 13 липня 2006 р.). Дану позицію ЄСПЛ підтримує також у справі «Васильчук проти України» (Заява №31387/05, остаточне рішення 10.05.2010 р.).

Вироки, рішення, ухвали, постанови, накази суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому процесуальними кодексами та законами України «Про виконавче провадження», «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових

рішень і рішень інших органів». Виконання рішення суду провадиться на підставі виданого ним наказу чи іншого виду судового акта, який є виконавчим документом.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти та судова практика

1. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30 // <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>
7. Інструкція з діловодства в господарських судах // <https://court.gov.ua/instructions/>
8. Рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 8-рп/2010 (щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України) // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>
9. Виходячи зі змісту ст. 43 ГПК України, подання апеляційних скарг на ухвали, які не підлягають окремому оскарженню від рішення суду

- першої інстанції, є зловживанням процесуальними правами (ВС/КГС, справа №918/361/18, 12.03.19). URL: [https://protocol.ua/ua/vs_kgs_vihodyachi_zi_zmistu_st_43_gpk_ukraini_po_dannya_apelyatsiynih_skarg_na_uhvali_yaki_ne_pidlyagayut_okremomu_ostkargennyu_vid_rishennya_sudu_pershoi_instantsii_e_zlovgivanniam_protsesualnimi_pravami_\(vs_kgs_sprava_918_361_18_12_03_19\)/](https://protocol.ua/ua/vs_kgs_vihodyachi_zi_zmistu_st_43_gpk_ukraini_po_dannya_apelyatsiynih_skarg_na_uhvali_yaki_ne_pidlyagayut_okremomu_ostkargennyu_vid_rishennya_sudu_pershoi_instantsii_e_zlovgivanniam_protsesualnimi_pravami_(vs_kgs_sprava_918_361_18_12_03_19)/).
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 р. у справі № 904/7326/17 (провадження № 12-197гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78534731>.
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2018 р. у справі № 915/955/15 (провадження № 12-66гс18). URL: https://protocol.ua/ua/vs_vp_usi_bez_vinyatku/.
12. Постанова Верховного Суду від 22.11.2019 р. у справі №461/5908/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85836083>.
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 19.03.2019 р. у справі № 910/17944/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80591312>.
14. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 23.04.2018 р. №916/3188/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73596356>.
15. Про постанови Верховного Суду України, прийняті за результатами перегляду судових рішень господарських судів: Інформаційний лист ВГСУ від 15.03.2011 р. № 01-06/249. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_249600-11.
16. Рішення ЄСПЛ в справі «Cossey v. the United Kingdom» («Коссі проти Сполученого Королівства») від 27.09.1990 р., заява № 10843/84. URL: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6fd17.html>
17. Рішення ЄСПЛ у справі «Chapman v. the United Kingdom» («Чепмен проти Сполученого Королівства») від 18.01.2001 р., заява № 27238/95. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIIdx=343>

18. Ухвала Верховного Суду у складі судді Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 529/1160/17 (провадження №61-40814ск18) від 25.09.2018 р. URL: https://protocol.ua/ua/uhvala_61_40814sk18_verhovniy_sud/.
19. Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 28.12.2018 р. у справі № 754/1761/17 (провадження № 61-47203ск18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78979556>.
20. Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 28.12.2018 р. у справі № 761/14284/18 (провадження № 61-47867ск18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977905>.
21. Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 15.01.2019 р. у справі № 755/7554/18 (провадження № 61-360 ск 19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79173702>.
22. Ухвала ЄСПЛ від 09.10.2018 р. у справі «Азюковська проти України» (заява №26293/18). URL: <https://edera.gitbooks.io/human-rights/4/main-review.html>.
23. Ухвала ЄСПЛ від 09.10.2018 р. у справі «Азюковська проти України» (заява №26293/18). URL: <https://edera.gitbooks.io/human-rights/4/main-review.html>.
24. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958 р.): Ратифікована 1960 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_070.
25. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
26. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
27. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 17. – Ст.158. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.

28. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
29. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 р. № 14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0014700-03>.
30. Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України: Роз'яснення Вищого господарського суду України від 28.03.2002 р. № 04-5/365. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_365600-02.
31. Рішення Конституційного суду України від 26.06.2013 р. № 5-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» (про розстрочку виконання рішення господарського суду). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>.
32. Рішення ЄСПЛ у справі «Васильчук проти України» (Заява №31387/05, остаточне рішення 10.05.2010 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_532.
33. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17.10.2018 р. у справі №927/395/13 (провадження №12-189Гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77393454>.
34. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.12.2018 р. у справі № 2-1448/11 (провадження № 61-15229св18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79088926>.
35. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 р. у справі № 904/7326/17(провадження ВП ВС № 12-197Гс18) .

Спеціальна література

1. Біда К.М. Суб'єкти права на касаційне оскарження в господарському судочинстві (сучасність та перспективи). *Вісник господарського судочинства*. 2004. № 4. С. 180-187.
2. Богацька Н. Особливості апеляційного провадження відповідно до проекту Господарського процесуального кодексу України. *Право України*. 2017. №9. С. 162-166.
3. Бушан А. Системи примусового виконання судових рішень: новий погляд на класифікацію. *Leges et Viata*. 2018. №2. Т. 1. С. 39-42. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/2/part_1/10.pdf.
4. Воронько О.О. Розшук майна боржника в процесі виконавчого провадження у Франції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2018. № 35. Том 2. С. 15-19. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc35/part_2/6.pdf.
5. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм. Львів: СПОЛОМ, 2013. 252 с.
6. Деменчук М.О. Механізми забезпечення єдності судової практики Верховним Судом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 2. С. 148-151. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_2/36.pdf.
7. [yurisdiktsiya?fbclid=IwAR16S3AUxHmO07FMSgaRduBkc0S6veG2cODS WHTxhoTIgZqGVoANXRaFCzM](http://yurisdiktsiya.com.ua/yurisdiktsiya?fbclid=IwAR16S3AUxHmO07FMSgaRduBkc0S6veG2cODS WHTxhoTIgZqGVoANXRaFCzM).
8. Іванів А., Галан М. Відкрити не можна відмовити: практика Верховного Суду як загроза принципу res judicata. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidkriti-ne-mozhna-vidmoviti-praktika-verhovnogo-sudu-yak-zagroza-principu-res-judicata.html>.

9. Литовський досвід виконання. *Закон и Бизнес*. 22.12-28.12.2018 р. URL: https://zib.com.ua/ua/135750-radnik_ader_haber_urazheniy_tim_yak_vikonuyutsya_rishennya_s.html.
10. Ломакіна О.А. Право на апеляцію в господарському судочинстві та його складові. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 12. С. 97-101.
11. Ломакіна О.А. Реалізація принципу змагальності в ході перегляду судових актів господарських судів в апеляційному порядку. *Європейські перспективи*. 2013. № 1. С. 62-65. <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/29-lomakina-e-a/355-lomakinaarticle4>
12. Ломакіна О.А. Реалізація принципу змагальності в ході перегляду судових актів господарських судів в апеляційному порядку. *Європейські перспективи*. 2013. № 1. С. 62-65. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/29-lomakina-e-a/355-lomakinaarticle4>.
13. Ломакіна О.А., Степанова Т.В. Сутність апеляційного оскарження і право на апеляцію. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 39-41.
14. Михалюк О., Боднарчук А. У пошуках шляхів ефективного виконання судових рішень. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html>.
15. Ніколенко Л. М. Перегляд судових актів у господарському судочинстві: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 491 с.
16. Осетинський А.Й. Організація та функціональні засади діяльності суду касаційної інстанції господарської юрисдикції. К.: Юрінком Інтер, 2006. 192 с.
17. Осетинський А.Й. Касаційна інстанція в господарському судочинстві як чинник зміцнення законності в економічній сфері. *Вісник господарського судочинства*. 2005. №3. С.164-174.

18. Пирогов В. Підстави відступлення Великої Палати Верховного Суду від власних правових позицій і запитання щодо таких підстав. *ЮрЛіга*, 29.01.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/183692_pdstavi-vdstuplennya-veliko-palati-verkhovno-go-sudu-vd-vlasnikh-pravovikh-pozitsiy--zapitannya-shchodo-takikh-pdstav .
19. Пігарева Г.І. Прояв норм міжнародного права на стадії виконання судових актів у господарському судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 43. Т. 1. С. 157-159. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.43/part_1/41.pdf.
20. Святогор О. Застосування мирової угоди в господарському процесі та виконавчому провадженні: окремі аспекти. *Право України*. 2003. № 1. С. 78-83.
21. Сердюк В.В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: монографія. К.: Істина, 2008. 304 с.
22. Сіренко В. До питання про виконання судових рішень про стягнення заборгованості з юридичних осіб. *Право України*. 2018. №7. С. 246-253.
23. Степанов С. В. Передумови права на перегляд судового акту за нововиявленими обставинами. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2008. Т.11. Ч. 2. Вип. 22. С. 322-327. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1988>.
24. Степанов С.В. Встановлення фальсифікації (підроблення) доказів та його наслідки. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2014. Том 1 (Випуск 1/1). С.178-182. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/34-stepanov-s-v/339-stepanovarticle7>.
25. Степанов С.В. Перегляд судових рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: монографія. Одеса: Видавництво ВМВ, 2012. 186 с.

26. Степанов С.В. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами як стадія господарського процесу. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12 (156). С.71-73.
27. Степанова Т.В. Правовий статус державного виконавця за законодавством України та РФ. *Правова держава*. 2011. № 13. С. 230-234.
28. Степанова Т.В. Принцип апеляційного та касаційного оскарження рішень господарських судів України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. 2007. Том 9 (випуск 10). Одеса: АО «БАХВА», 2007. С. 178-181.
29. Степанова Т.В. Хозяйственное процессуальное право в схемах: Учеб. пособие. Одесса: «Феникс», 2016. 210 с. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/ourbooks/342-schemesprocess-2>.
30. Степанова Т.В. Хозяйственный процесс: пробелы и коллизии кассационного производства. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави*: Зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції. 5-6 червня 2008 р., м. Черкаси. Черкаси, 2008. С. 313-318.
31. Ткачук О. С. Велика Палата Верховного Суду. Її роль у забезпеченні сталості та єдності судової практики. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 59-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_10.
32. Устименко В., Яценко С. Процесуальні права та обов'язки судді-доповідача у Касаційному господарському суді. *Право України*. 2018. №7. С. 103-114.
33. Шуміло О.О., Аракелян А.Д. Проблеми виконання судових рішень в умовах реформування системи юстиції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 280-283. URL: http://lsey.org.ua/6_2017/83.pdf.

- 34.Щербина В. С., Резнікова В. В. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в сучасних реаліях. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 65-68.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_12

Тема 8. Проблеми та перспективи оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.

Лекція

Поняття оптимізації в судовому процесі. Проблеми та перспективи оптимізації та їх пов'язаність із зовнішніми факторами і внутрішніми проблемами в судовій системі. Вплив регіональних особливостей на розробку схем оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.

Семінар

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Поняття та значення оптимізації в судовому процесі.
2. Основні напрями оптимізації в судовому процесі.
3. Е-суд як напрям оптимізації судочинства.
4. Фактори впливу на ефективність реформ судоустрою та судочинства в Україні.

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Наказне провадження та спрощене позовне провадження: форми спрощених проваджень.
2. Вплив міжнародних експертів та агентів змін на реформування судоустрою та судочинства в Україні на сучасному етапі.
3. Вплив регіональних особливостей на розробку схем оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.
4. Внутрішні та зовнішні процеси як фактори реформ.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Оптимізація системи судів і врегулювання їхніх повноважень (юрисдикції) необхідні для забезпечення балансу між розподілом справ і одночасного надання можливості кожній юрисдикції виконувати свою роль із дотриманням належного рівня справедливості. Перегляд юрисдикцій на вертикальному рівні необхідний як для того, щоб розподіляти навантаження, так і для того, щоб забезпечувати більшу єдність судової практики.

Оптимізація за своїми наслідками – більш серйозна реформа, ніж реформа Верховного Суду. Адже вона буде проводитися на всій території України і стосуватися судів, що розглядають найбільшу кількість справ.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Спеціальна література

1. Агапова О.В. Щодо необхідності розробки концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15602>
2. Відбір суддів ВАКС міжнародними експертами виявився невдалим досвідом для України: Ізовітова. *Advokat Post*. 24.11.2020 р. URL: <https://advokatpost.com/vidbir-suddiv-vaks-mizhnarodnymy-ekspertamy-vyivavysia-nevdalym-dosvidom-dlia-ukrainy-izovitova/>
3. Давыденко Д.Л. Примирительные процедуры в европейской правовой традиции. М.: Infotropic Media, 2013. 232 с.
4. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.
5. Джавадов Х.А. Проблемы эффективности гражданского судочинства. К.: Юридична думка, 2018. 334 с.
6. Інформація щодо роботи «Електронного суду». URL: <https://court.gov.ua/reystri-ta-sistemi/ecourt/>.

7. Курандо К. В. Захист прав та законних інтересів іноземних осіб у господарському процесі України: Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2021. 236 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/razovi_spec_vcheni_rady/df41051013/diss_KurandoKV.pdf
8. Малиновська В. Електронні докази: початок шляху. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/elektronni-dokazi-pochatok-shlyahu.html>.
9. Михалюк О., Боднарчук А. У пошуках шляхів ефективного виконання судових рішень. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html>.
10. Найченко А.М. Електронне правосуддя й інститут електронних доказів у господарському процесі: можливості взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 48. Т. 1. С. 112-114. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.48/part_1/28.pdf.
11. Овод А. Ефективність наказного провадження в господарському судочинстві. *Юридичний блог*. 15 грудня 2018 р. URL: https://andriyovod.blogspot.com/2018/12/blog-post_15.html?m=1.
12. Петрик І.Й. Використання в якості доказів інформації, яка створена засобами електронно-обчислювальної техніки. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 2000. № 1. С. 76-79.
13. Плахотнік О.В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 45-57. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_PLAKHOTNIK.pdf

14. Подцерковний О.П. Щодо підвищення ефективності примусового стягнення грошових коштів у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 7. С. 68-70.
15. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>.
16. Попова М.В. Поняття електронних доказів у господарському процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 81-84. URL: http://sej.org.ua/3_2018/24.pdf.
17. Про розміщення оголошень про виклик на офіційному веб-порталі судової влади України: Лист Державної судової адміністрації № 10-2141/18 від 24.01.2018 р. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/2018_new_DSA_NAKAZ/OGOLOCHENA_.pdf.
18. Рибалко Г.С. «Адвокатська монополія». Чи варто її скасувати? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15640>
19. Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
20. Соболь О. І., Южека Р. С. Сучасний вплив рішень Європейського Суду з прав людини на розвиток законодавства та судової практики України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №1. С.48-54. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/12.pdf>
21. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали наукової конференції*. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса,

2009. С. 211-215. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
- 22.Танасієнко В. М. Перспективи реформування третейських судів у контексті судової реформи. *Приватне право і підприємництво*: Зб. наук. праць. Вип. 20, 2020. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака Національної академії правових наук України, 2020. С.78-81. <https://drive.google.com/file/d/1wDTmixBr4ff0eWnU52ciJ7ZpdsVLb9/view>
- 23.Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
- 24.Шабаровський Б. Електронні докази у практиці Верховного Суду. *ЛІГА: ЗАКОН*, 27.02.2019 р. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/184410_elektronn-dokazi-u-praktits-verkhovnogo-sudu?utm_source=esputnik&utm_medium=email&utm_campaign=biz.ligazakon.net&utm_content=bizpress04.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ 2

1. Поняття конфлікту. Поняття правового спору. Спільне та відмінності.
2. Конфліктологія як наука.
3. Види та структура конфлікту.
4. Функції конфлікту.
5. Причини виникнення конфліктів.
6. Класифікації конфліктів.
7. Стратегії поведінки в конфлікті.
8. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: спільне та особливості.
9. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи.
10. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи та суддею.

11. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи і допоміжними учасниками процесу.
12. Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів.
13. Види та особливості застосування окремих альтернативних способів для вирішення спорів.
14. Медіація як різновид альтернативних способів вирішення спорів.
15. Відновне правосуддя та перспективи його впровадження.
16. Трансформація ролі третейських судів і арбітражів в Україні на сучасному етапі.
17. Поняття та зміст судової помилки.
18. Повна та неповна апеляція як шляхи усунення судових помилок.
19. Моделі касаційного перегляду судових актів як шляхи усунення судових помилок.
20. Реформа моделі переглядів судових актів за нововиявленими та виключними обставинами в Україні.
21. Державні v. приватні виконавці: дефекти реалізації стадії виконання.
22. Системність і послідовність при усуненні судових помилок.
23. Право пропуску інстанцій: pro et contra.
24. Поняття та значення оптимізації в судовому процесі.
25. Основні напрями оптимізації в судовому процесі.
26. Е-суд як напрям оптимізації судочинства.
27. Фактори впливу на ефективність реформ судоустрою та судочинства в Україні.
28. Наказне провадження та спрощене позовне провадження: форми спрощених проваджень.
29. Вплив міжнародних експертів та агентів змін на реформування судоустрою та судочинства в Україні на сучасному етапі.
30. Внутрішні та зовнішні процеси як фактори реформ.

**КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ»**

1. Місце і значення судової системи України.
2. Проблема підвищення довіри до суддів та судової системи загалом.
3. Поняття, сутність та значення судової доктрини.
4. Складові судової доктрини.
5. Підходи до формування судової доктрини в різних державах.
6. Ступінь розробленості судової доктрини України.
7. Підходи до формування судової доктрини в країнах континентального права.
8. Підходи до формування судової доктрини в країнах англосаксонської системи права.
9. Концепція та доктрина – тотожні поняття?
10. Процесуально-правова політика: поняття, значення.
11. Процесуально-правова ідеологія: поняття, значення.
12. Процесуальна культура та її співвідношення з правовою культурою та культурою взагалі.
13. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології.
14. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні.
15. Процесуально-правова політика та ідеологія: розмежування понять.
16. Складові процесуальної культури.
17. Формування процесуальної культури в колективі.
18. Підвищення довіри до суду та суддів як складова процесуально-правової політики та ідеології.
19. Поняття та значення процесуальної форми.
20. Характеристики процесуальної форми.
21. Вимоги до процесуальної форми.
22. Структура процесуальної форми.

23. Принципи процесуальної форми.
24. Ефективність процесуальної форми: проблеми та перспективи.
25. Процесуальна форма як центральна проблема судочинства.
26. Порівняльно-правовий та доктринальний аналіз окремих процесуальних форм.
27. Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі.
28. Види спеціалізацій в світі та в Україні.
29. Спеціалізація всередині судів.
30. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів.
31. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.
32. Наявність спеціалізації в судовій системі: pro et contra.
33. Спеціалізація податкових спорів.
34. Спеціалізація спорів про банкрутство.
35. Спеціалізація мирових судів (за аналізом проєктів).
36. Класифікації юрисдикції.
37. Поняття конфлікту. Поняття правового спору. Спільне та відмінності.
38. Конфліктологія як наука.
39. Види та структура конфлікту.
40. Функції конфлікту.
41. Причини виникнення конфліктів.
42. Класифікації конфліктів.
43. Стратегії поведінки в конфлікті.
44. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: спільне та особливості.
45. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи.
46. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи та суддею.

47. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи і допоміжними учасниками процесу.
48. Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів.
49. Види та особливості застосування окремих альтернативних способів для вирішення спорів.
50. Медіація як різновид альтернативних способів вирішення спорів.
51. Відновне правосуддя та перспективи його впровадження.
52. Трансформація ролі третейських судів і арбітражів в Україні на сучасному етапі.
53. Поняття та зміст судової помилки.
54. Повна та неповна апеляція як шляхи усунення судових помилок.
55. Моделі касаційного перегляду судових актів як шляхи усунення судових помилок.
56. Реформа моделі переглядів судових актів за нововиявленими та виключними обставинами в Україні.
57. Державні в. приватні виконавці: дефекти реалізації стадії виконання.
58. Системність і послідовність при усуненні судових помилок.
59. Право пропуску інстанцій: pro et contra.
60. Поняття та значення оптимізації в судовому процесі.
61. Основні напрями оптимізації в судовому процесі.
62. Е-суд як напрям оптимізації судочинства.
63. Фактори впливу на ефективність реформ судоустрою та судочинства в Україні.
64. Наказне провадження та спрощене позовне провадження: форми спрощених проваджень.
65. Вплив міжнародних експертів та агентів змін на реформування судоустрою та судочинства в Україні на сучасному етапі.
66. Внутрішні та зовнішні процеси як фактори реформ.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ»

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародні стандарти судочинства. URL: <https://court.gov.ua/inshе/mss/>.
3. Бангалорські принципи поведінки суддів // <https://court.gov.ua/inshе/mss/>.
4. Коментарий к Бангалорским принципам поведения судей. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/kommentarij-k-bangalorskim-princ-f27fba1cc3.pdf>.
5. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.
6. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>.
7. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059, <http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
8. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 05.10.1961 р. (Україна приєдналася в 2002 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
9. Європейська конвенція про зовнішньоторговий арбітраж 1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
10. Про надання повноважень на проставлення апостиля, передбаченого Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 61. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2003-п>.
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

12. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
13. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
14. Типовий Закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність 1997 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_877.
15. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
16. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
17. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page>.
18. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.
19. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
20. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
21. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
22. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
23. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
24. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>.

25. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL:
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059,
<http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
26. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
27. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.
28. Рішення Конституційного суду України від 07.05.2002 р. № 8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>.
29. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. по справі № 1-2/2002 (справа про досудове врегулювання спорів). URL:
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
30. Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу). URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.
31. Рішення Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. № 1-рп/2008 (справа про завдання третейського суду). URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>.
32. Рішення Конституційного суду України від 22.04.2008 р. № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-08>
33. Рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу). URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.
34. Рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 8-рп/2010 у справі щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125,

129 Конституції України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>.

35. Рішення Конституційного суду України від 12.07.2011 р. № 9-рп/2011 (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11>.

36. Рішення Конституційного суду України від 12.06.2013 р. № № 4-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (про вимоги до суддів). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-13>.

37. Рішення Конституційного суду України від 26.06.2013 р. № 5-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» (про розстрочку виконання рішення господарського суду). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>.

38. Рішення Конституційного суду України від 11.07.2013 р. № 6-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (справа про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-13>.

39. Правила заявлення та розгляду претензій: Затв. наказом Мінтрансу України № 334 від 28.05.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0568-02>.

40. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. URL: <https://court.gov.ua/sudovavlada/969076/polozhenniapasds/>.

41. Інструкція з діловодства в господарських судах // <https://court.gov.ua/instructions/>.

42. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів: Затв.

Наказом Державної судової адміністрації України 28.09.2012 № 115.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0115750-12>.

43. Про розміщення оголошень про виклик на офіційному веб-порталі судової влади України: Лист Державної судової адміністрації № 10-2141/18 від 24.01.2018 р. URL:
https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/2018_new_DSA_NAKAZ/OGOLOCHENA_.pdf.

Спеціальна література

1. Tiller Emerson H., Cross Frank B. What is Legal Doctrine? *Northwestern University Law*. 2006. Review 517.
2. Аксініна І. В. Конфлікти та шляхи їх розв'язання. Форум педагогічних ідей «УРОК». 15 січня 2016. С. 1-4. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/49427/
3. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатовського. К.: «РУМЕС», 2017. 592с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Tekst-monohrafiji-perehidne-pravosuddya.pdf>
4. Балюк І.А. Досудове врегулювання господарського спору: обов'язок чи право. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. №2 (16). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13730/1/16.pdf> .
5. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.208 – 212.
6. Башук С. Г. Правова активність: поняття, структура та види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7757/1/Bashuk_2014.pdf
7. Берназюк Я.О. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 170-173.

URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.49/part_2/42.pdf .

8. Бичок Т.П., Дяченко С.В. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 86-88. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/21.pdf .

9. Бірюков Р.М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 20 с. 2011. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1775>

10. Блажівська Н.Є. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. Том 29 (68). №2. С. 131-136. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/25.pdf .

11. Бобровник С.В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : монографія. Київ : Юридична думка, 2011. 383 с.

12. Бондаренко Б. Д. Закономірності як предмет загальної теорії права : монографія ; Наук. ред. і передм. С. В. Бобровник. Київ : Дакор, 2020. 265с.

13. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010.

14. Валігура К. Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис.. на здобуття ступеня к.ю.н. зі спеціальності 12.00.03. Київ, 2021. 240 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/5ba/dis_Valigura%20K..pdf

15. Вапнярчук В.В. Істотність порушень кримінальної процесуальної форми як умова визначення доказів недопустимими. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 8-16. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_VAPNYARCHUK.pdf

16. Войтович С. Арбітражні перипетії. *Юридична газета*. 2020. №3 (709). 14 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/arbitrazhni-peripetiyi-.html>.

17. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Особливості притягнення до відповідальності арбітрів міжнародного комерційного арбітражу. *Юридична Україна*. 2020. №1. С.32-39.
18. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу : монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. К: 2020. 170 с.
19. Гетманцев Д., Блажівська Н. Судові доктрини, що потребують перегляду з адміністративно-процесуального погляду. *Право України*. 2018. №2. С. 84-101. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_2/pravo_2018_2_s6/ .
20. Гетьман І. В. Концепція правового спілкування: зміст, витoki, перспективи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. В. Гетьман ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Акад. прав. наук. України. Харків, 2006. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15644/1/Getman_2006.pdf
21. Головачов Я. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?» *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 13 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporiv-za-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html>.
22. Голубєва Н. Ю. Розмежування ODR та онлайн-судів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 533-535. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
23. Гринчак І.В. Порівняльний аналіз моделей третейського правосуддя у міжнародному публічному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С.233-237. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2018/52.pdf .
24. Гуйван П. Д. Окремі елементи права на справедливий суд: європейські підходи. *Альманах міжнародного права*. 2019. №21. С. 55-65. <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v21/9.pdf>
25. Деменчук М.О. Механізми забезпечення єдності судової практики

Верховним Судом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 2. С. 148-151. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_2/36.pdf .

26. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.

27. Дрішлюк В.І. Інститут касаційного перегляду судових актів у господарському процесі за новими правилами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С.150-153. URL: http://pap.in.ua/6_2018/42.pdf .

28. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. №2. С. 52.

29. Іванів А., Галан М. Відкрити не можна відмовити: практика Верховного Суду як загроза принципу res judicata. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidkriti-ne-mozhna-vidmoviti-praktika-verhovnogo-sudu-yak-zagroza-principu-res-judicata.html>.

30. Іванов В.М., Іванова О.В. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2004. 224 с.

31. Іванюта Н. Місце процесуальної культури у здійсненні судової реформи в Україні. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 1. С. 283-288. URL: <http://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/24>.

32. Ільницький О. Загальнометодологічні положення до визначення поняття «правовий спір». *Підприємництво господарство і право*. 2008. №3. С.27-30.

33. Кармаліта М. Правова доктрина – джерело (форма) права: дис. ... канд. юрид. наук. КНУ імені Тараса Шевченка, 2011.

34. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук, праць*. Вип. 474: Правознавство. Чернівці, 2008. С. 46-51.

35. Копайгора І. Функції та структура соціального конфлікту. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №8. С.120-122.

36. Курандо К. В. Захист прав та законних інтересів іноземних осіб у господарському процесі України: Дис. ... на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2021. 236 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/razovi_spec_vcheni_rady/df41051013/diss_KurandoKV.pdf
37. Малиновська В. Електронні докази: початок шляху. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/elektronni-dokazi-pochatok-shlyahu.html>.
38. Медісон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39-44.
39. Москвич Л. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3. С. 9-25.
40. Мохов Р.М. Судебная доктрина как источник права. Политика, экономика и инновации. 2018. №4(21). С. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sudebnaya-doktrina-kak-istochnik-prava>.
41. Нельсон Э. Уильям. Четырнадцатая поправка: от политических принципов судебной доктрины. Harvard University Press, 1995.
42. Павлова Ю. С. «Електронний суд» як феномен інформаційного суспільства. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 566-568. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210_FtJwxzI_xN/view
43. Петренко Н. О. Підсудність справ господарським судам України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Донецький національний університет імені Василя Стуса МОН України. Вінниця, 2017. 21 с. URL: <http://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/79>.
44. Поляков Б. Феміда з чорного входу, або «Третейський кінь» для цивільного та господарського судочинства. *Закон і Бізнес*. 2020. №31 (1485).

01.08-07.08.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/143841-treteyskiy_kin_dlya_civilnogo_ta_gospodarskogo_sudochinstva.html.

45. Полянський Є.Ю. Поняття доктрини, її місце та значення в кримінальному праві США. *Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Том 26(65). №2-1(Ч.2). С.249-255. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/37.pdf.

46. Попов О. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Проблеми законності*. 2016. №132. С. 83.

47. Притика Ю. Д. Онлайн-арбітраж: поняття, ознаки та перспективи впровадження в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Том: 25. Випуск 3. С. 47-60.

48. Ромашов Р. А. Метод цикличности как инструмент сравнительно-антропологического анализа государства. *Порівняльне правознавство: Зб. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін, за участі О.В. Ткаченка, К. О. Черниченка*. К.: Логос, 2009.С.51-57.

49. Селівон М. Як пандемія вплине на міжнародний арбітраж? *Юридична газета*. 2020. №8 (714). 28 квітня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/yak-pandemiya-vpline-na-mizhnarodniy-arbitrazh.html>.

50. Сердюк В.В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: монографія. К.: Істина, 2008. 304 с.

51. Скоробогатов А.В. Правовые заимствования как средство совершенствования национальной правовой системы. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2018. Т.12. №1. С. 77-88. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravovye-zaimstvovaniya-kak-sredstvo-sovershenstvovaniya-natsionalnoy-pravovoy-sistemy/viewer> .

52. Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
53. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє*: Матеріали наукової конференції. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
54. Степанова Т.В. Правова культура учасників господарського процесу. *Правова держава*. 2014. №17. С.50-54. URL:
<http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6363/1/50-54.pdf>.
55. Степанова Т.В. Співвідношення принципів (основних засад) судочинства з принципами розгляду справи у першій інстанції. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: АО «БАХВА», 2007. Том 10 (випуск 14), Ч. I. С. 95-100.
56. Степанова Т.В. Щодо оперативності і спрощення господарського процесу. *Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку*: Тези доповідей і наукових повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції. 30 травня 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 509-514.
57. Степанова Т.В. Хозяйственная процессуальная ситуалогия – наука об организации взаимодействия между участниками хозяйственного процесса. *Legea si Viata*. 2016. № 11/2. С.107-111. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/11-2/29.pdf>
58. Танасієнко В. М. Перспективи реформування третейських судів у контексті судової реформи. *Приватне право і підприємництво*: Зб. наук. праць. Вип. 20, 2020. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака Національної академії правових наук України, 2020. С.78-81.
https://drive.google.com/file/d/1wDTnrxBr4ff0eW_nU52ciJ7ZpdsVLb9/view

59. Теория юридического процесса / под ред В.М.Горшенева. Харьков, 1985.
60. Тертишник В. Доктрина та проблеми і ризики конституційної і судово-правової реформи в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. №4. С. 147.
61. Тимченко П.М. Проблемы судебной подведомственности: Учеб. пособие. Харьков: Национальная юридическая академия Украины, 2000. 37 с.
62. Ткачук О. С. Велика Палата Верховного Суду. Її роль у забезпеченні сталості та єдності судової практики. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 59-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_10.
63. Уркевич В. Ю. Новели процесуального законодавства щодо визначення юрисдикційності спорів Великою Палатою Верховного Суду. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 62-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_11.
64. Устименко В., Яценко С. Процесуальні права та обов'язки судді-доповідача у Касаційному господарському суді. *Право України*. 2018. №7. С. 103-114.
65. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
66. Холоденко Н.О. Теоретичні основи наукового забезпечення судової діяльності. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 130-137. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_KHOLODENKO.pdf
67. Чашин А.Н. Судебная доктрина как источник (форма) права. *Евразийская адвокатура*. 2016. 5 (24), С.70-78. URL: <https://readera.org/sudebnaja-doktrina-kak-istochnik-forma-prava-140224968>.
68. Чечина Н.А., Чечот Д.М. Юридическая процессуальная форма: теория и практика. Москва, 1976.
69. Шабаровський Б. Електронні докази у практиці Верховного Суду. *ЛІГА: ЗАКОН*, 27.02.2019 р. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/184410_elektronni-dokazi-u-praktits-verkhovnogo-sudu?utm_source=esputnik&utm_medium=email&utm_campaign=biz.ligazakon.net&utm_content=bizpress04.

70. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008.

71. Шемшученко Ю.С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. *Вісник НАН України*. 2017. №2. С.37-40. URL: http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn%202017/2/Visn_2-2017%2B8_Shemshuchenko.pdf.

72. Щербина В. С., Резнікова В. В. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в сучасних реаліях. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 65-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_12

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://reyestr.court.gov.ua> – Єдиний реєстр судових рішень України

<http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.

<http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

<http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб-портал судової влади в Україні

<http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

<http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

<http://www.catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України.

<http://www.pravoznavec.com.ua> – Електронна бібліотека юридичної літератури “Правознавець”.